Eesti Uuringukeskus

Foto Valmar Voolaid

Elanikkonna hoiakud ehituspärandi säilitamise osas

Tellija: Muinsuskaitseamet

Töö teostaja: Eesti Uuringukeskus OÜ

Norstat Eesti AS

September 2026

SISUKORD

KOKKUVÕTE 3
METOODIKA 4
1. UURINGU EESMÄRK 4
2. SIHTRÜHM JA VALIM 4
3. KÜSITLUSE LÄBIVIIMINE 5
4. ANDMETE ANALÜÜS 5
TULEMUSED 6
1. TEADLIKKUS EESTI ARHITEKTUURIPÄRANDIST 6
2. EHITUSPÄRANDI HOIDMISE OLULISUS 6
3. HOIAKUD EHITUSPÄRANDI LIIKIDE RIIKLIKKU VÄÄRTUSTAMISSE JA SÄILITAMISSE 7
4. HOIAKUD EHITUSPÄRANDI SÄILITAMISSE 10
JÄRELDUSED 12

KOKKUVÕTE

→ Uuringus osales 1001 Eesti elanikku vanuses 18–74 aastat. Küsitlus viidi läbi perioodil 27.05-4.06.2026.

→ Eesti ehituspärandist ollakse pigem vähe teadlikud – 67% vastajatest on ehituspärandiga pigem halvasti või üldse mitte kursis, 28% on pigem hästi ja 5% väga hästi kursis. Keskmisest teadlikumad on mehed, 18–29- ja 50–59-aastased ning kõrgharidusega elanikud. Keskmisest vähem on ehituspärandist teadlikud 40–49- ja 60–74-aastased, mitte-eestlased ning Ida–Viru-, Järva-, Lääne-, Pärnu-, Valga-, Viljandi- ja Võru maakonna elanikud.

→ Muinsuskaitse all oleva ehituspärandi hoidmist peab oluliseks 84% vastajatest. Keskmisest olulisemaks peavad seda 60–74-aastased, naised, muust rahvusest ning Järva-, Lääne- ja Pärnumaa elanikud. Keskmisest vähem oluliseks peavad ehituspärandi hoidmist 40–49-aastased ning Saare- ja Ida-Virumaa elanikud.

→ Ehituspärandi hoidmise olulisus on seotud teadlikkusega: mida paremini inimene ehituspärandiga kursis on, seda olulisemaks ta selle hoidmist peab.

→ Erinevatest ehituspärandi liikidest hinnatakse riikliku väärtustamise ja säilitamise seisukohalt kõige kõrgemalt kindlusehitisi (50%), neile järgnevad sakraalehitised (41%), mõisad ja mõisakompleksid (40%) ning tuletornid ja tuletorni kompleksid (39%). Kõige väiksem oli kõrgeima hinnangu (9–10) andnud vastajate osakaal tööstusehitiste ja militaarehitiste puhul – mõlemal juhul 18%. 0–5 punktiga hindas tööstusehitiste riikliku väärtustamise ja säilitamise olulisust 50% ning militaarehitiste puhul 47% vastajatest.

→ Mida olulisemaks vastaja ehituspärandi hoidmist peab, seda olulisemaks hindab ta ka erinevate ehituspärandi liikide riiklikku väärtustamist ja säilitamist.

→ Ehituspärandit nähakse olulise osana Eesti ajaloost ja kohalikust identiteedist: 91% leiab, et ehituspärand aitab mõista Eesti ajalugu, ning 84%, et see tugevdab kohalikku identiteeti.

→ 79% vastajatest peab vajalikuks riigi suuremat panust ehituspärandi säilitamisse ning 80% kohalike omavalitsuste suuremat panust. Kohalike kogukondade suuremat panust peab vajalikuks 70% ja eraisikute panust 61% vastajatest. Eraisikute panuse vajalikkusega ei nõustu pigem või üldse 28% vastajatest. 62% vastajatest leiab, et kõiki vanu hooneid ja rajatisi ei ole vaja riigi poolt kaitsta ja säilitada.

METOODIKA

1. Uuringu eesmärk

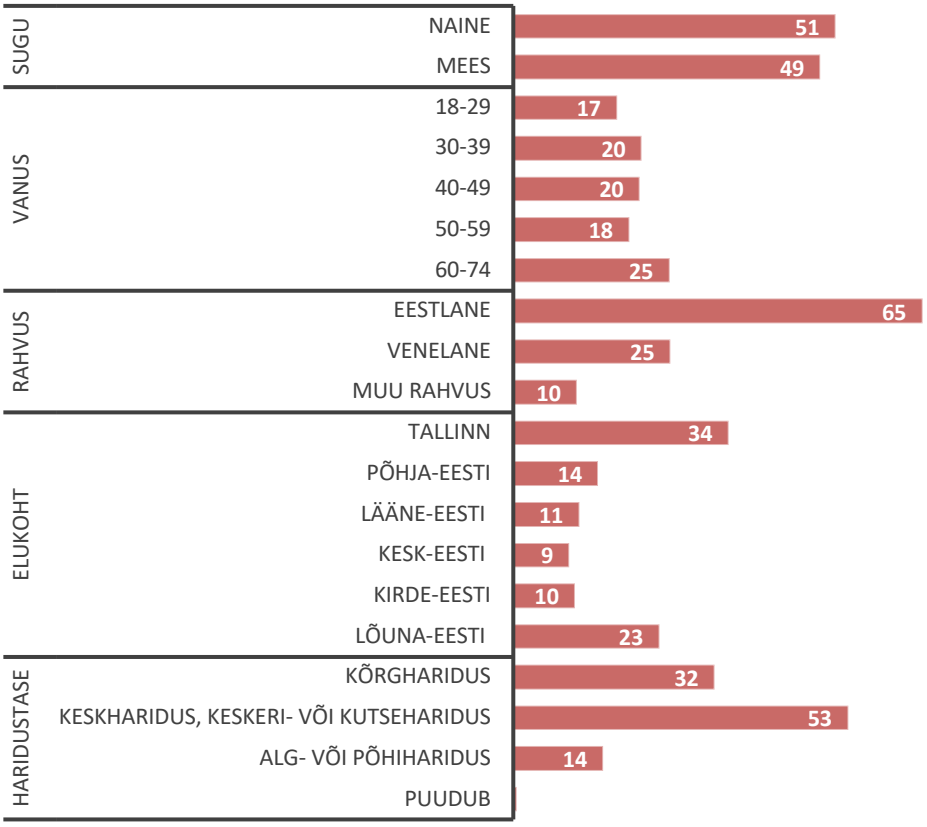
Uuringu eesmärgiks oli kaardistada Eesti elanike hoiakud ehituspärandi hoidmise, säilitamise ja väärtustamise osas.

2. Sihtrühm ja valim

Uuring viidi läbi Norstat Eesti veebipaneeli liikmete seas Omnibuss-uuringuna. Uuringu sihtrühmaks oli Eesti elanikud vanusevahemikus 18–74-aastat. Valimi suurus oli 1001 vastajat, mis moodustati vastavalt elanikkonna struktuurile vanuse, soo, rahvuse, piirkonna, asulatüübi ja hariduse lõikes.

95% usaldusnivoo korral on maksimaalne valimiviga +/- 3,1 protsendipunkti.

Valimi üldine jaotus taustatunnuste lõikes on esitatud joonisel nr 1.

Joonis 1. Valimi jaotus taustatunnuste lõikes (%, n=1001)

3. Küsitluse läbiviimine

Koostöös tellijaga koostati uuringu läbiviimiseks eesti- ja venekeelne küsitlusankeet, mis koosnes valdavalt kinnistest küsimustest.

Küsitlus viidi läbi perioodil 27.05-4.06.2026.

4. Andmete analüüs

Küsitlustulemuste töötlemiseks kasutati andmetöötluspakette *MS Excel* ja *SPSS*.

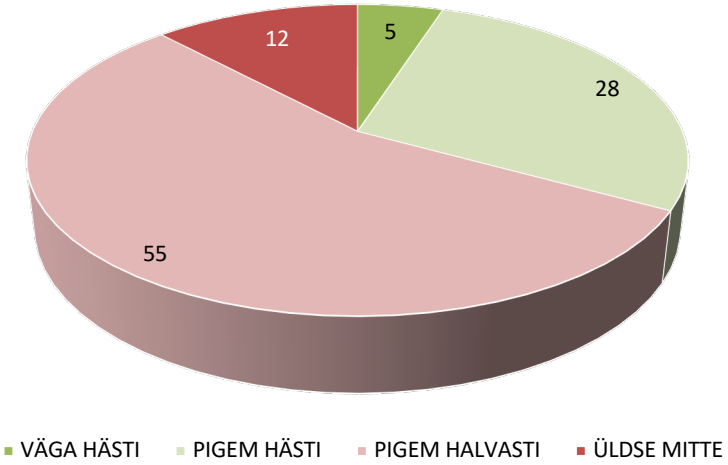
Käesolevas raportis on tulemused esitatud jooniste ja tekstilise kirjeldusena. Joonistel toodud andmed on ümardatud ning seetõttu võib ridade või veergude summa moodustada kohati üle või alla 100%. Jooniste allkirjades on välja toodud valimi vastajate arvud.

Taustatunnuste lõikes statistiliselt oluliste erinevuste hindamiseks kasutati hii-ruuttesti (χ^2-test). Analüüsis vaadeldi erinevusi vanuserühma, soo, rahvuse, elukoha (maakond, piirkond ja asulatüüp) ning haridustaseme lõikes. Statistiliselt oluliseks loeti erinevus juhul, kui p-väärtus oli väiksem kui 0,05 ($p < 0,05$). Tulemuste osas on kirjeldatud statistiliselt olulisi erinevusi.

TULEMUSED

1. Teadlikkus Eesti arhitektuuripärandist

Eesti ehituspärandist ollakse pigem vähe teadlikud– 67% Eesti elanikest on pigem halvasti või üldse mitte kursis, samas pigem hästi kursis on 28% ning väga hästi vaid 5% elanikest (joonis 2).

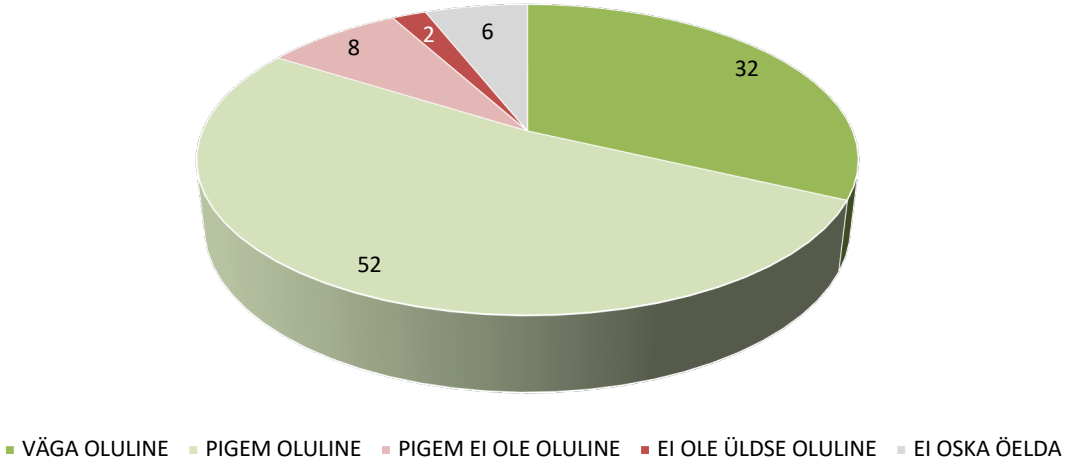

Joonis 2. Teadlikkus Eesti ehitatud arhitektuuripärandist (N=1001, %).

Keskmisest enam on teadlikumad Eestis ehitatud arhitektuuripärandist eestlased, mehed, 18–29-aastased, 50–59-aastased ning kõrgharidusega elanikud. Keskmisest vähem on teadlikud ehituspärandist Ida–Viru-, Järva-, Lääne-, Pärnu-, Valga-, Viljandi- ja Võrumaa elanikud, samuti 40–49- ja 60–74-aastased ning mitte-eestlased.

2. Ehituspärandi hoidmise olulisus

Muinsuskaitse all oleva ehituspärandi hoidmist peavad oluliseks 84% elanikest, nendest 32% väga oluliseks ja 52% pigem oluliseks, samas pigem mitteoluliseks peavad 8% ja üldse mitteoluliseks 2% elanikest (joonis 3). Hinnangut ei oska anda 6% vastajatest.

Joonis 3. Hinnang muinsuskaitse all oleva ehituspärandi hoidmise olulisusele (N= 1001, %)

Muinsuskaitse all oleva ehituspärandi hoidmist peavad keskmisest olulisemaks 60–74-aastased, naised, muust rahvusest ning Järva-, Lääne- ja Pärnumaa elanikud. Keskmisest vähem oluliseks peavad ehituspärandi hoidmist 40–49-aastased ning Saare- ja Ida-Virumaa elanikud.

Uuringust selgus, et ehituspärandiga paremini kursis olevad vastajad peavad selle hoidmist sagedamini oluliseks kui need, kes on ehituspärandiga vähem kursis.

3. Hoiakud ehituspärandi liikide riiklikku väärtustamisse ja säilitamisse

Vastajatel paluti hinnata 0–10-pallisel skaalal, kui oluline on erinevate ehituspärandi liikide riiklik väärtustamine ja säilitamine. Analüüsi lihtsustamiseks rühmitati hinnangud nelja kategooriasse: 0–2, 3–5, 6–8 ja 9–10. Küsimustikus esitati iga ehitise liigi kohta täpsustavad näited, mille eesmärk oli hõlbustada küsimuse mõistmist.

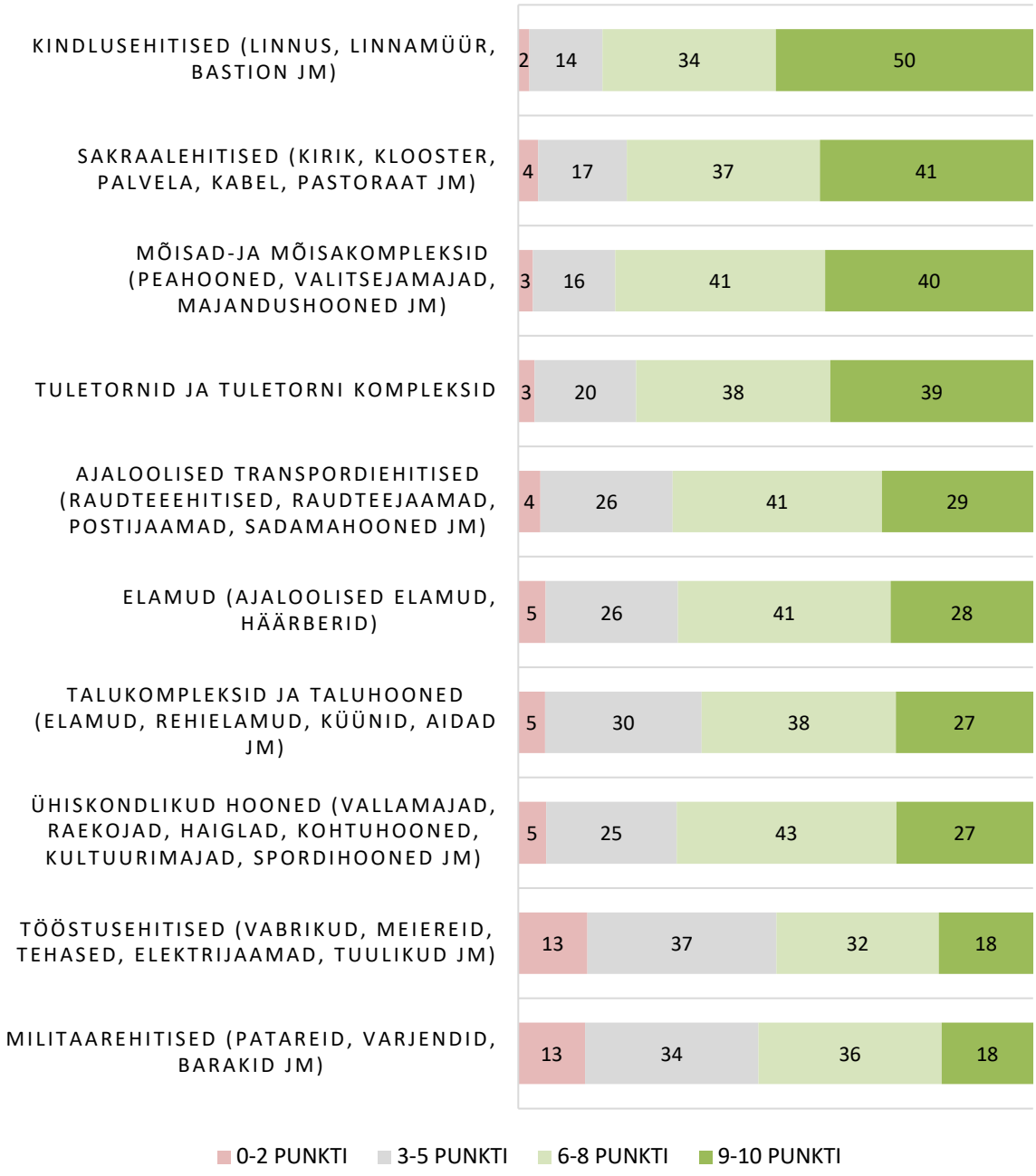
Kõige suurem oli kõrgeima hinnangu (9–10) andnud vastajate osakaal kindlusehitiste puhul – 50% (joonis 4). Kõrge hinnangu andnud vastajate osakaal oli samuti suur sakraalehitiste (41%), mõisate ja mõisakomplekside (40%) ning tuletornide ja tuletorni komplekside (39%) puhul.

Ajalooliste transpordiehitiste puhul andis riikliku väärtustamise ja säilitamise olulisusele kõrgeima hinnangu (9–10) 29% vastajatest, elamute puhul 28%, ühiskondlike hoonete ning talukomplekside ja -hoonete puhul 27%. Nende ehitiste liikide puhul jäi kõrgeima hinnangu andnud vastajate osakaal seega vahemikku 27–29%.

Kõige väiksem oli kõrgeima hinnangu (9–10) andnud vastajate osakaal tööstusehitiste ja militaarehitiste puhul – mõlemal juhul 18%. Samal ajal hindas tööstusehitiste riikliku

väärtustamise ja säilitamise olulisust 0–5 punktiga 50% vastajatest ning militaarehitiste puhul 47% vastajatest.

Uuringust selgus, et mida olulisemaks vastaja ehituspärandi hoidmist peab, seda olulisemaks hindab ta ka erinevate ehituspärandi liikide riiklikku väärtustamist ja säilitamist.

Joonis 4. Hinnangud erinevate ehituspärandi liikide riikliku väärtustamise ja säilitamise olulisusele (%, N=1001)

Kindlusehitiste riikliku väärtustamise ja säilitamise hinnangud erinesid vanuse, rahvuse ja elukoha lõikes. Kindlusehitisi hindasid keskmisest enam väga oluliseks 18–29-aastased elanikud, samas kui 40–49-aastaste hinnangud olid keskmisest madalamad. Rahvuse lõikes olid hinnangud kõrgemad muust rahvusest vastajatel. Piirkondade lõikes olid hinnangud madalamad Kesk-, Kirde- ja Lõuna-Eestis. Asulatüübi lõikes olid hinnangud kõrgemad Tallinnas, teistes suuremates linnades ning alevites ja alevikes.

Mõisade ja mõisakomplekside riiklikku väärtustamist ja säilitamist peavad keskmisest enam väga oluliseks naised.

Sakraalehitiste puhul ilmnes erinevus vanuse ja rahvuse lõikes. Keskmisest enam peavad sakraalehitiste riiklikku väärtustamist ja säilitamist väga oluliseks 50–59- ja 60–74-aastased ning muust rahvusest elanikud.

Talukomplekside ja taluhoonete riiklikku väärtustamist ja säilitamist peavad keskmisest enam oluliseks naised, muust rahvusest ning külade, alevite ja alevike elanikud ning vähem oluliseks mitte suurlinnade elanikud.

Elamute riiklikku väärtustamist ja säilitamist peavad keskmisest enam oluliseks naised, muust rahvusest vastajad ja tallinlased. Keskmisest vähem oluliseks peavad seda mitte suurlinnade elanikud.

Ühiskondlike hoonete riiklikku väärtustamist ja säilitamist peavad keskmisest enam oluliseks naised ning muu rahvusest vastajad.

Ajalooliste transpordiehitiste riiklikku väärtustamist ja säilitamist peavad keskmisest enam oluliseks vanemad vastajad, eelkõige 50–59- ja 60–74-aastased. Rahvuse lõikes hindasid neid kõrgemalt muust rahvusest vastajad ning haridustaseme järgi olid hinnangud kõige kõrgemad kesk-, keskeri- või kutseharidusega vastajatel. Maakondade võrdluses olid hinnangud kõrgeimad Hiiumaal ja Läänemaal ning madalaimad Võru-, Põlva- ja Saaremaal. Asulatüüpide lõikes olid hinnangud kõrgeimad Tallinnas ning madalaimad Tartus, Pärnus, Narvas ja Kohtla-Järvel.

Tööstusehitiste riiklikku väärtustamist ja säilitamist peavad keskmisest enam oluliseks muust rahvusest elanikud.

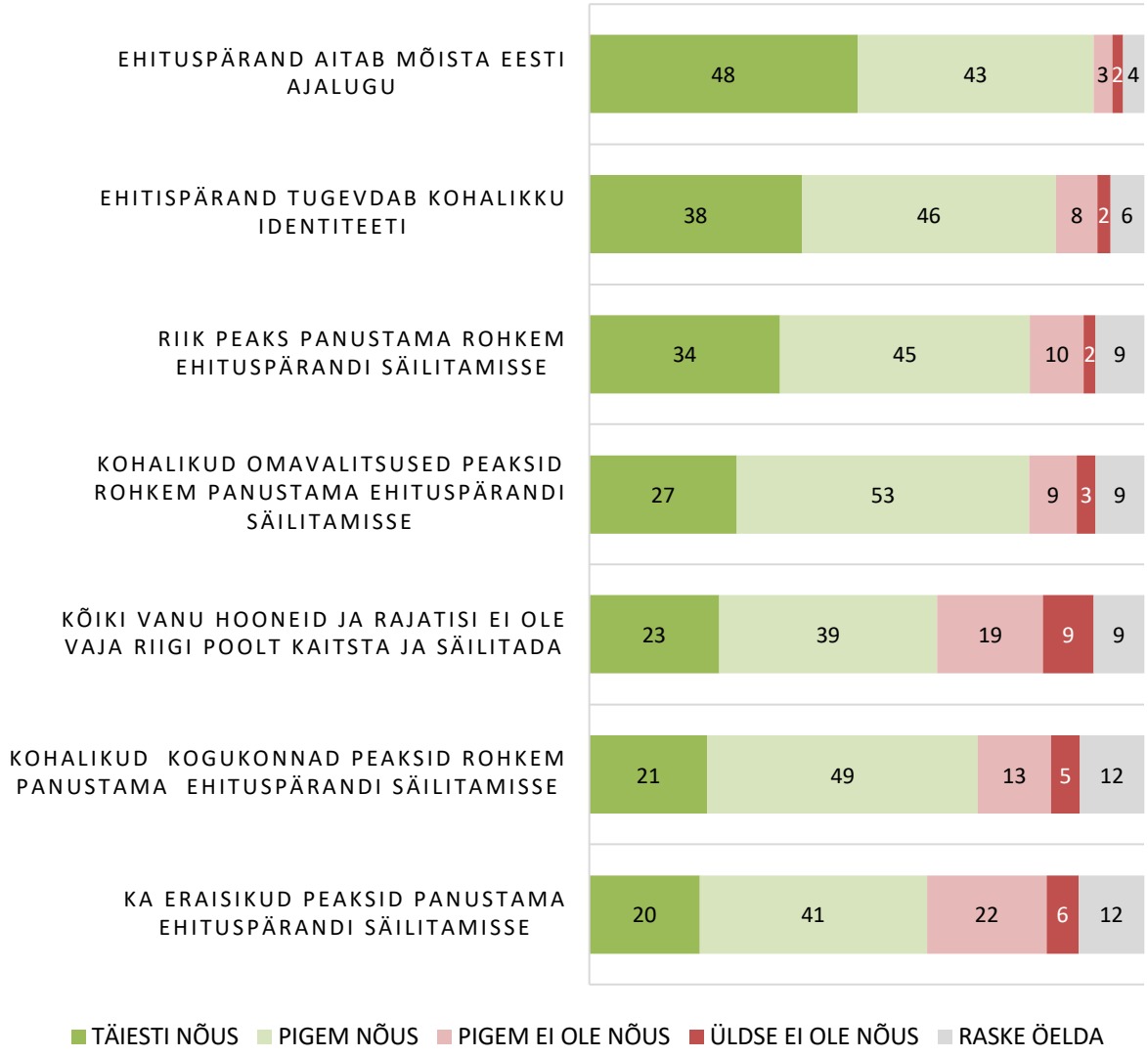
Tuletornide ja tuletorni komplekside riiklikku väärtustamist ja säilitamist peavad keskmisest enam oluliseks 50–59- ja 60–74-aastased, muust rahvusest elanikud ning kesk-, keskeri- või kutseharidusega ja kõrgharidusega vastajad.

4. Hoiakud ehituspärandi säilitamisse

Elanike hinnangul aitab ehituspärand kõige enam mõista Eesti ajalugu (91%) ning tugevdada kohalikku identiteeti (84%) (joonis 5).

Riigi suuremat panust ehituspärandi säilitamisse peab oluliseks 79% vastajatest ning kohalike omavalitsuste suuremat panust 80%. Kohalike kogukondade suuremat panust ehituspärandi säilitamisse peab oluliseks 70% vastajatest. Eraisikute suurema panuse vajalikkusega nõustub 61% vastajatest, samas ei pea 28% vastajatest eraisikute panust vajalikuks.

62% vastajatest nõustub väitega, et kõiki vanu hooneid ja rajatisi ei ole vaja riigi poolt kaitsta ja säilitada.

Joonis 5. Vastajate hoiakud ehituspärandi säilitamise suhtes (%, N=1001)

Riigi suurema panuse vajalikkust ehituspärandi säilitamisel hindasid keskmisest olulisemaks 60–74-aastased vastajad, samas kui 18–29-aastaste seas oli see hinnang madalam.

Eraisikute panuse vajalikkust ehituspärandi säilitamisse pidasid keskmisest olulisemaks mehed.

Kohalike omavalitsuste suuremat panust hindasid keskmisest olulisemaks naised ning eestlastest vastajad.

Kohalike kogukondade suuremat panust pidasid keskmisest olulisemaks mehed.

Väitega, et kõiki vanu hooneid ja rajatisi ei ole vaja riigi poolt kaitsta ja säilitada, nõustusid keskmisest enam mehed.

JÄRELDUSED

Eesti elanikud peavad ehituspärandi säilitamist vajalikuks eelkõige selle ajaloolise ja identiteedilise tähenduse tõttu. Ehituspärandit nähakse Eesti ajaloo mõistmise ning kohaliku identiteedi hoidmise vahendina. Samas on elanike teadlikkus ehituspärandist pigem vähene, kuigi suurem teadlikkus seostub selle säilitamise kõrgema väärtustamisega.

Hinnangud riikliku väärtustamise ja säilitamise olulisusele erinevad ehituspärandi liikide ning elanike sotsiaaldemograafiliste tunnuste lõikes. Kõrgemalt hinnatakse kindlusehitiste, sakraalehitiste, mõisade ja mõisakomplekside ning tuletornide säilitamist, madalamalt tööstus- ja militaarehitiste säilitamist. Taustatunnustest ilmnesid erinevused eelkõige vanuse, rahvuse, soo, elukoha ja asulatüübi järgi. Mitme pärandiliigi puhul andsid kõrgemaid hinnanguid vanemad vastajad ja muu rahvuse esindajad ning naised hindasid mitme ehituspärandi liigi säilitamist kõrgemalt kui mehed. Asulatüübi järgi eristuvad mitme ehituspärandi liigi puhul kõrgemate hinnangutega Tallinna elanikud, samal ajal kui talukomplekside ja taluhoonete puhul on hinnangud kõrgemad maa-asulates.

Ehituspärandi säilitamisel oodatakse suuremat panust eelkõige riigilt ja kohalikelt omavalitsustelt, samas kui kohalike kogukondade ja eraisikute suurema panuse toetajate osakaal on väiksem. Samas ei peeta vajalikuks kõigi vanade hoonete ja rajatiste riiklikku kaitsmist ja säilitamist. See näitab, et elanike hinnangul on ehituspärandi säilitamisel vaja eristada ehituspärandiliike ning hinnata eraldi nende kaitsmise ja säilitamise vajadust.